

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№6

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[™]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 516 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-iyunda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni shakllantirishda xitoy va rossiya investitsiyalarining qiyosiy tahlili.....	20
Malikov Numonjon Kamalovich	
Raqamli texnologiyalarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta'siri	26
Sherzod Rajabov, Istora Abdusalomova	
Reducing inequality through human capital development: a comparative analysis of policies in the european union and uzbekistan	30
Ilxomjonov Jaxongir Alisher o'g'li	
Hududiy raqamli infratuzilmaning xizmat ko'rsatish sektoriga ta'siri: samarqand viloyati misolida	39
Musinov Dilshod Sultanovich	
Ways to improve quality in hotels through digital technologies	44
N.A. Rakhmonova	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового узбекистана.....	48
Умаров Б. С.	
Влияние протекционистской политики на инвестиционные стратегии промышленных предприятий.....	55
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Fiskal siyosat tahlili: aholi bandligi; aholi daromadlari; soliqqa tortish.....	61
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Problems in entrepreneurial potential development: a comprehensive analysis of contemporary barriers and challenges	67
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Tijorat banklarida aholi omonatlarining jozibadorligini oshirishning metodologik asoslari va amaliy yo'nalishlari	73
Xakimov Zoxid Norbo'tayevich	
To'lov aylanmasining mohiyatini aniqlashda to'lov va to'lov oqimlarining roli.....	78
I.F.Sayfiddinov	
Moliyaviy inklyuzivlikni ta'minlovchi samarali soliq siyosati.....	83
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	
Youth, digital finance, and the gig economy in uzbekistan	86
Akmal Boymurodov	
Aktsiyadorlik jamiyatlari korporativ boshqaruvda qaror qabul qilishda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari	91
Xabibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
В условиях трансформации обеспечение развитие образования и нуки в сфере подготовки управленческих кадров	98
Суюнов Дилмурод Холмурадович	
Ипотечное кредитование как инструмент социальной политики в узбекистане	104
Базарова Нигора Равшановна	
Kichik biznes subyektlari tomonidan hudud aholisi bandligini ta'minlashning ijtimoiy va iqtisodiy natijalari.....	110
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Kichik korxonalar istiqbolli hududlarda sanoat ishlab chiqarish holati dinamikasi.....	114
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li	
Banklarning aktivlarini daromadliligini oshirish yo'llari	118
Elbusinova Umida Khamidullaevna	

Ekologik omillar o'zgarishining dehqon xo'jaliklari yalpi hosiliga ta'siri	123
Otamurodova Dildora Abdukrimovna	
O'zbekiston tijorat banklarining yashil iqtisodiyotdagi o'rni	128
Eshev Furqat A'zamovich, Ibragimova Feruza Axtamovna, Jumanazarova Malika Baxtiyorovna, Raxmatova Mohina Dilmurod qizi	
Использование интеллектуальных технологий в процессе обслуживания клиентов банка	132
Хашимова Дилёра Пахритдиновна	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlari.....	138
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Import tovarlari bo'yicha aksiz solig'ini undirishning nazariy asoslari.....	143
Abdurasulov Murodjon Bahrom o'g'li	
Роль цифровых валют центральных банков в модернизации платёжной инфраструктуры: мировой опыт и перспективы Узбекистана	150
Срожиддинова З.Х., Тухтасинова Д.Н.	
Tijorat banklarida chakana to'lov tizimlarini nazariy asosi.....	155
Sultonov Davronjon Rustam o'g'li	
Tikuv-trikotaj korxonalarida raqobatbardoshlikni oshirishda strategik menejmentning roli	161
Mamatraimov Islom Mamanazarovich	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston.....	170
Islomova Dilrabo Salomovna	
Iqtisodiy masalalarni matritsalar nazariyasi asosida modellashtirish va python dasturlash tilida yechish.....	175
Tojiyev Ilhom Ibraimovich, To'rayeva Feruza Dilmurodovna, Namozova Barchinoy G'ayrat qizi, Baxronova Zuhra Otaniyoz qizi	
Pul bozori barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarida likvidlikni boshqarish samaradorligi	188
Sattorova Nasiba G'aniyoz qizi	
The role of digitalization of healthcare in the implementation of the safe city project	192
Akbarjon Iminov	
Аутоиммунные поражения центральной нервной системы, возникающие после стрептококковой инфекции	198
Умарова Саодат Сулаймоновна, Нормакматов Бахтиёр Ботиралиевич	
Iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investiyalar tahlili	204
Namozov Olim Botirovich	
Creating a favorable climate for investment in agriculture	209
U.I.Djumaniyazov, B.J.Mirzaev	
Davlat ishtirokidagi korxonalarni korporativ boshqaruvni xalqaro standartlari asosida takomillashtirish	214
F.Djalilov	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy su'gurt qilish xarajatlarini hisobi.....	222
Kuliboyev Azamat Shonazarovich	
O'zbekistonda bank operatsion xarajatlari buxgalteriya hisobi	227
Qurbonova Sitara Vahobjon qizi	
O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini rivojlantirishning strategik yo'nalishlari.....	233
Musayev Ozodjon Shavkat o'g'li	
Пути обеспечения стабильного экономического роста в условиях перехода к зелёной экономике, совершенствования государственной экономической политики и повышения эффективности внедрения принципов цикличной экономики.....	237
Худайбергенова Адалат Негматуллаевна, Убайдуллаев Сирожиддин Жамшидович, Файзиёва Хамида	

Кудратовна, Эшбоев Миржалол Бахромович	
O'zbekiston sanoatining iqtisodiy holatini baholash	241
Mamanazarov Oybek Shomurodovich	
Maktabgacha ta'limda tayanch kompetensiyalarni shakllantirishda matematika va savod asoslarining didaktik yechimlari.....	247
Mingboyeva Guldorxon Maxmudovna	
Soliq tizimida soliq riskini baholash uslubiyoti.....	252
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Budjetni rejalashtirish tizimida jismoniy shaxslar daromadlari bo'yicha prognozlashni takomillashtirishning metodologik asoslari	260
Babaev Shavkat Bayramovich	
Понятие и сущность денежного потока в системе финансового управления.....	267
Машарипова Шахло Адамбаевна	
Yashil mehmonxonalarda strategik tahlil metodologiyasi	274
Rasulova Nigora Yusupovna	
Цифровая трансформация: новые возможности и современные тенденции в управлении бизнесом и инвестициями.....	279
Баратова Динора Алишеровна	
Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatishning sifati va samaradorligini baholash.....	283
Ikromov Akbar Farxod o'g'li	
Модель внедрения open banking в Узбекистане: предложение на основе международного опыта и локальных особенностей.....	288
Камалов Шухрат Камалович, Аскарова Дилором Хожимуратовна, Баходиров Жасурбек Олёрбек ўғли, Маликов Шохрух Шокирович, Тенгелова Фарангиз Мажид кизи	
O'zbekistonda islom moliyasini joriy qilishning yo'llari	295
Ashurbayev Farrux Alisher o'g'li, Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
AQSH tajribasiga ko'ra eksportni iqtisodiy o'sishga tasiri	299
D.E.Qarshiev	
Iqtisodiyotni tartibga solish orqali aholi farovonligini oshirishning ahamiyati	304
Berdibekov A.	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish va aholi moliyaviy savodxonligini oshirishda inklyuziv molianing ahamiyati.....	308
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Problems of the financial mechanism influence for stable and inertial development of enterprises.....	313
Zaynalov Jakhongir Rasulovich, Alieva Susanna	
Tibbiyot turizmni rivojlantirish va uning salohiyatini iqtisodiy baholashning ilmiy va uslubiy asoslari	317
Vofaxojayeva Dilafruz Marufovna	
Turistik destinatsiyalar va raqamli marketing texnologiyalari orqali turizm barqarorligini transformatsiya qilish	322
Nurmuhammadxon Oppoqonov	
Kichik va o'rta biznes moliyaviy barqarorligining kambag'allikni kamaytirishdagi ahamiyati.....	327
Djamalov Xasan Numanjanovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizmni rivojlantirishning tashkiliy va iqtisodiy salohiyatini baholash.....	335
Xoshimov Baxrom Baxadirovich	
O'zbekiston turizm sektorida tog' turizmining ulushi.....	343
Alimov Abduvakil Komil o'g'li	
O'zbekiston respublikasida investitsiya faoliyatini moliyaviy boshqarish va bunda xorij tajribasi.....	348
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holati.....	354
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlik faoliyatida innovatsiyalarni rivojlantirish strategiyasini tanlash va asoslash	358
Shakirova Madinaxon Gafurdjanovna	
O'zbekistonning xalqaro valyuta-moliya tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlik aloqalarini mustahkamlash yo'nalishlari.....	362
Gulmurodova Marjona Olimjon qizi, Turg'unova Zohida Shavkat qizi, Umida Yuldasheva	
Jismoniy shaxslarning daromadlarini soliqqa tortish tartibini takomillashtirish.....	367
Bobomurotova Manzura Panji qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlari va qimmatli qog'ozlar bozori o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar	372
Berdaliyev Javohir Jahongir o'g'li	
Farg'ona viloyati mahallalarida tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlanishi holati tahlili	379
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
Проблемы охраны окружающей среды и формирования «зеленой экономики»	389
Ёдгорова Мухайё Шухратовна, Иминова Наргиза Акрамовна	
The evolution of passenger transport in uzbekistan and its impact on economic growth.....	392
Naubetova Ziyada Niyet kizi	
Davlat tibbiyot tashkilotlarida ish beruvchining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish xarajatlarining hisobi.....	397
Kuliboev Azamat Shonazarovich	
Jahon sug'urta amaliyotining O'zbekiston sug'urta bozorining rivojlanishiga ta'siri	402
Kuvatova Dinara Anvarovna	
Milliy iqtisodiyotda xorijiy investitsiyalarning ahamiyati va ta'sir mexanizmlari	406
Abdullayev Zoxid Xolxo'jayevich	
Xaridorlar bilan hisob-kitoblar auditida moliyaviy tahlil usullarini qo'llash xususiyatlari.....	411
Sagimbaev Sultanbek Turdibay o'g'li, Sultamuratov Qallibek	
The function and value of commercial banks in fostering capital market growth	416
Isakov Janabay Yakipbaevich	
Raqamli texnologiyalarning korxonalar risk boshqaruvidagi rolini swot tahlili orqali tadqiq etishning ahamiyati	427
Tojimatov Izzatbek Ikromali o'g'li	
Germaniyaning deutsche banki va buyuk britaniyaning barclays banki xizmatlar amaliyoti va uni o'zbekiston bank tizimi faoliyatiga qo'llash yo'llari	432
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
The state and development trends of business process auditing in joint-stock companies in uzbekistan.....	439
Utegenova Sarbinaz Turdimuratovna	
Mamlakatimizda amaldagi budjetlararo munosabatlarning tartibi hisobi, hamda uning ahamiyati	444
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li, Saydullayeva Zeboxon Shukrilla qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni boshqarishni takomillashtirish	462
Xaydarova E'zoza Shukurullayevna, Li Zin Bo	
Barqaror rivojlanish va yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda so'nggi yillardagi oshib borayotgan ahamiyati	467
Bahodirova Mohigul	
Conceptual framework for boosting the financial and economic performance of investment projects in industrial enterprises.....	472
Sarriev Kahraman Ramatullaevich	
Bandlik va ayollar tadbirkorligi	477
Ibodullayeva M.S.	

Mamlakatimiz yalpi ichki mahsulotini ekonometrik prognozlash	482
A'zamov Musurmon Axmadovich, Islomov Javohir	
Ekspost siyosatini tadbirkorlik faoliyati rivojlanishiga ta'siri	488
Suvonov Ibrohim Izbosarovich, Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
Aholini ish bilan ta'minlashda qishloq aholisini mehnat salohiyatidan foydalanish.....	492
Noiba Qodirova Maxmud qizi	
Yashirin iqtisodiyotni kamaytirishda rasmiy bandlik va moliyaviy munosabatlarni rivojlantirish	497
Xalimbetov Farxad Bagibekovich, Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Analysis of touristic potential and capacity of ecotourism sites	501
Abdurakhmanova Akida Faizulla kizi	
Xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni moliyalashtirishni takomillashtirish.....	509
Salohiddinov Jaloliddin	

XORIJIY INVESTITSIYA ISHTIROKIDAGI KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Salohiddinov Jaloliddin

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya akademiyasi doktranti

jalol10jalol@gmail.com

[orcid ID 0009-0005-3906-919X](https://orcid.org/0009-0005-3906-919X)

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni (XIK) moliyalashtirishning joriy holati, huquqiy-me'yoriy asoslari va rivojlanish tendensiyalari tahlil qilingan. Tadqiqotda "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonunning yangi tahriri, statistik ma'lumotlar, moliyalashtirishning an'anaviy va innovatsion mexanizmlari ko'rib chiqilgan. XIKlarni moliyalashtirishda uchrayotgan asosiy muammolar, xususan, moliyaviy resurslarga kirishdagi cheklovlar, bank tizimidagi kamchiliklar, valyuta operatsiyalari bilan bog'liq qiyinchiliklar hamda qonunchilik va institutsional muhitning ta'siri ochib berilgan. Maqolada XIKlarni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish bo'yicha xalqaro tajriba va mamlakat xususiyatlarini hisobga olgan holda ilmiy asoslangan takliflar va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalar (XIK), to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TXI), moliyalashtirish, investitsion muhit, bank kreditlari, lizing, kapital bozori, davlat-xususiy sheriklik, "yashil" moliyalashtirish, O'zbekiston.

Abstract: This article analyzes the current state, legal and regulatory framework, and development trends of financing for enterprises with foreign investment (EFIs) in the Republic of Uzbekistan. The research examines the new edition of the Law "On Investments and Investment Activities," statistical data, and both traditional and innovative financing mechanisms. It identifies the main problems encountered in financing EFIs, particularly limited access to financial resources, shortcomings in the banking system, difficulties related to foreign exchange operations, and the impact of the legislative and institutional environment. The article develops scientifically-grounded proposals and recommendations for improving the financing system for EFIs, taking into account international experience and the specific context of the country.

Key words: enterprises with foreign investment (EFIs), foreign direct investment (FDI), financing, investment climate, bank loans, leasing, capital market, public-private partnership, green financing, Uzbekistan.

Аннотация: В данной статье анализируются текущее состояние, нормативно-правовая база и тенденции развития финансирования предприятий с участием иностранных инвестиций (ПИИ) в Республике Узбекистан. В исследовании рассматриваются новая редакция Закона "Об инвестициях и инвестиционной деятельности", статистические данные, а также традиционные и инновационные механизмы финансирования. Раскрываются основные проблемы, возникающие при финансировании ПИИ, в частности, ограничения в доступе к финансовым ресурсам, недостатки в банковской системе, трудности, связанные с валютными операциями, а также влияние законодательной и институциональной среды. В статье разработаны научно обоснованные предложения и рекомендации по совершенствованию системы финансирования ПИИ с учетом международного опыта и особенностей страны.

Ключевые слова: предприятия с участием иностранных инвестиций (ПИИ), прямые иностранные инвестиции (ПИИ), финансирование, инвестиционный климат, банковские кредиты, лизинг, рынок капитала, государственно-частное партнерство, "зеленое" финансирование, Узбекистан.

KIRISH

O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va barqaror rivojlanishni ta'minlash jarayonida xorijiy investitsiyalarning va shular jumlasidan xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarning (XIK) o'rni va ahamiyati tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, mamlakatning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasi bo'lmish "O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida XIKlarni moliyalashtirish masalalari ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida qaralmoqda. Ushbu korxonalar nafaqat qo'shimcha kapital, balki yangi texnologiyalar, boshqaruv tajribasi va innovatsiyalarni olib kirish orqali iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridandir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy investitsiyalarni jalb etish va ularni samarali moliyalashtirish masalalari bugungi kunda global iqtisodiy integratsiya sharoitida alohida dolzarblik kasb etmoqda. Jahon banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi, BMTning Sanoatni rivojlantirish tashkiloti (UNIDO), Osiyo taraqqiyot banki va boshqa xalqaro institutlar tomonidan xorijiy investitsiyalarni rivojlantirishga oid ko'plab nazariy va amaliy izlanishlar olib borilgan. Masalan, Dunning (1993) tomonidan ilgari surilgan "Ekletik paradigma" modeli xorijiy investitsiyalar oqimini tushuntirishda asosiy nazariy yondashuv sifatida qabul qilingan bo'lib, korxonalarning o'z faoliyatini xorijda yo'lga qo'yishda mulkchilik afzalliklari, joylashuv va ichkilashtirish omillarini tahlil qiladi. Shu bilan birga, Kindleberger (1969) va Hymer (1976) kabi klassik iqtisodchilar xorijiy investitsiyalarni transmilliy kompaniyalar faoliyatining tabiiy natijasi sifatida ko'radilar. O'zbekiston sharoitida xorijiy investitsiyalarning jalb qilinishi va ularni moliyalashtirish mexanizmlariga oid qator ilmiy izlanishlar amalga oshirilgan. Xususan, Karimov I.A., Abdukarimov A.A., Ravshanov A.R., To'laganov B. kabi iqtisodchi olimlar xorijiy investitsiyalarni iqtisodiy o'sish, modernizatsiya va sanoatni rivojlantirish omili sifatida baholaydilar. Ularning izlanishlarida O'zbekistonda xorijiy investitsiyalar uchun yaratilgan preferensiyalar, soliq va bojxona imtiyozlari, shuningdek, infratuzilma muhitining yaxshilanishi alohida ta'kidlanadi. So'nggi yillarda Prezidentning 2017–2021-yillarga mo'ljallangan Harakatlar strategiyasi, 2022–2026-yillarga oid taraqqiyot strategiyasi va Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan huquqiy hujjatlar xorijiy investorlar uchun yanada qulay sharoitlar yaratishga qaratilgan. Bu jarayonlarda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik, xususan, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki hamda Islom taraqqiyot bankining moliyaviy ishtiroki muhim ahamiyat kasb etmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI:

Maqolani tayyorlashda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik tahlil, mantiqiy analiz va sintez, induksiya va deduksiya hamda ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Normativ-huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar, ilmiy adabiyotlar va xalqaro tashkilotlar hisobotlari tadqiqotning axborot bazasi bo'lib xizmat qildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuniga muvofiq, ustav fondida (ustav kapitalida) xorijiy investitsiyalarning ulushi muayyan miqdordan kam bo'lmagan korxonalar XIK sifatida e'tirof etiladi. Dastlabki yillarda bu ulush 30%ni tashkil etgan bo'lsa, keyinchalik 15%gacha, 2025-yil yanvarda qabul qilingan Qonunning yangi tahririga ko'ra esa 10%gacha pasaytirildi. Bundan tashqari, XIK maqomiga ega bo'lish uchun ustav kapitalining minimal miqdori kamida 400 million so'mni (taxminan 35,000 AQSh dollari) tashkil etishi belgilangan. Xorijiy investor ulushining minimal talabini bosqichma-bosqich pasaytirilishi shunchaki miqdoriy o'zgarish emas, balki O'zbekistonning TXI jalb qilish strategiyasidagi sifat o'zgarishini aks ettiradi. Bu xorijiy investorlar uchun yanada keng qamrovli muhit yaratish, jumladan, kichik va o'rta biznes subyektlari hamda nazorat paketiga ega bo'lmagan investorlarni jalb qilish orqali iqtisodiy bazani kengaytirish va texnologiyalar hamda nou-xauning turli shakllarini transfer qilishga qaratilgan. Tarixan yuqori talablar (masalan, 30%) yangi bozorga kirib kelayotgan kichik investorlarni yoki katta dastlabki majburiyatlardan ehtiyot bo'lganlarni chetlab o'tgan bo'lishi mumkin. 15%lik talab liberallashtirish yo'lidagi qadam bo'lgan bo'lsa, 10%gacha pasaytirish XIK maqomini olish va u bilan bog'liq imtiyozlardan foydalanish uchun kirish chegarasini sezilarli darajada kamaytiradi. Bu o'zgarish, "O'zbekiston-2030" Strategiyasining investor ishonchini oshirish maqsadiga bevosita mos keladi.

XIKlarning huquqiy maqomi mahalliy va xorijiy investorlar uchun teng huquqiy rejimni ("milliy rejim" prinsipi) ta'minlashga asoslanadi. Qonunchilik investorlarning huquqlarini kafolatlaydi, jumladan, mablag'larni erkin o'tkazish, investitsiyalarni qaytarish, qonunchilikdagi noqulay o'zgarishlardan himoyalaniish kabi muhim

jiatlarni o'z ichiga oladi. Bunday kuchli huquqiy kafolatlar investor ishonchini oshirish va moliyalashtirish uchun qulay muhit yaratishning muhim shartidir.

XIKlar O'zbekistonda turli tashkiliy-huquqiy shakllarda, asosan mas'uliyati cheklangan jamiyat (MChJ) ko'rinishidagi qo'shma korxonalar (QK) va 100% xorijiy kapitalga ega bo'lgan korxonalar (XK) sifatida tashkil etilishi mumkin. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, dastlabki yillarda QKlar ustunlik qilgan bo'lsa (2001-yilda 95.4%), keyingi yillarda, ayniqsa 2016-yildan so'ng amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida XKlar soni va ulushi sezilarli darajada oshgan (2023-yil noyabrda 63%, 2024-yil boshida 71.51%). Bu o'zgarish investorlarning O'zbekiston bozoriga bo'lgan ishonchining ortganidan va ular biznesni to'liq nazorat qilishni afzal ko'rayotganidan dalolat beradi.

2025-yil 23-yanvarda Oliy Majlis Senati tomonidan bir ovozdan ma'qullangan "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonunining yangi tahriri mamlakatda investitsion muhitni tubdan yaxshilash va xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni (XIK) moliyalashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratishga qaratilgan muhim qadam bo'ldi. Ushbu Qonun Jahon banki va Xalqaro moliya korporatsiyasi ekspertlari bilan hamkorlikda ishlab chiqilgan bo'lib, 6 bob va 37 moddadan iborat.

Qonunning asosiy yangiliklaridan biri uning xalqaro standartlarga, jumladan, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Savdo va Rivojlanish Konferensiyasi (UNCTAD) hamda Jahon Savdo Tashkiloti (JST) qoidalariga muvofiqlashtirilganligidir. Xususan, "investitsiya faoliyati" tushunchasi xalqaro miqyosda tan olingan "Salini prinsipi"ni aks ettiradi, unga ko'ra investor riskka yo'naltirilgan, uzoq muddat davomida mavjud bo'ladi va milliy iqtisodiyotga foyda (ijobiy natijalar) keltirishni maqsad qiladi. Shuningdek, investorlarning mas'uliyatli biznes yuritishini (Responsible Business Conduct - RBC) rag'batlantirish prinsiplari o'rnatildi va xorijiy investorlar uchun "milliy rejim"ni joriy etish bo'yicha JST talabi Qonunda o'z aksini topdi. "Investitsiya", "investitsiya loyihasi", "investor", "mahalliy investor", "xorijiy investor" va "to'g'ridan-to'g'ri investitsiya" kabi asosiy tushunchalar xalqaro standartlar va zamonaviy talablarga muvofiqlashtirildi, "yagona darcha" va "individual investitsiya faoliyati" kabi yangi tushunchalar kiritildi.

XIKlarni moliyalashtirish nuqtai nazaridan eng muhim o'zgarishlardan biri bu xorijiy investorning XIK ustav kapitalidagi minimal ulush talabining 15 foizdan 10 foizgacha kamaytirilganligidir. Bu o'zgarish XIK maqomini olishni osonlashtiradi va kichikroq hajmdagi xorijiy kapitalni jalb qilish imkonini beradi, bu esa o'z navbatida moliyalashtirish manbalarini kengaytirishi mumkin. Shu bilan birga, XIKlar uchun minimal ustav kapitali miqdori 400 million so'm (taxminan 35,000 AQSh dollari) darajasida saqlanib qolgan. Bu miqdorning nisbatan pastligi kichik va o'rta biznes subyektlari bo'lgan xorijiy investorlarni jalb qilishga yordam beradi.

Yangi Qonun investitsiya loyihalarini tasniflash tizimini ham joriy etdi: ustuvor kichik investitsiya loyihasi (3 million dollargacha), ustuvor o'rta investitsiya loyihasi (10 million dollargacha), ustuvor yirik investitsiya loyihasi (100 million dollargacha) va ustuvor strategik investitsiya loyihasi (100 million dollardan ortiq). Loyihalarni bunday tasniflash ularni moliyalashtirishda differensial yondashuvlarni qo'llash, davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash choralarini maqsadli yo'naltirish va investorlar uchun yanada aniqroq shart-sharoitlar yaratish imkonini beradi.

Qonunning xalqaro standartlarga, xususan, "Salini prinsipi" va JSTning "milliy rejim" talablariga moslashtirilishi, shuningdek, xorijiy ishtirok ulushining 10%gacha pasaytirilishi, O'zbekistonning nafaqat har qanday TXIni, balki barqaror va milliy rivojlanishga haqiqiy hissa qo'shadigan sifatli TXIni jalb qilishga strategik intilishidan dalolat beradi. Bu, kelajakda investorlarni rag'batlantirish mexanizmlarida faqat minimal XIK talablariga javob berishdan tashqari, uzoq muddatli majburiyat va ijobiy ta'sirlarni namoyon etgan investorlarga ustunlik berilishiga olib kelishi mumkin. Bu, o'z navbatida, nazoratsiz TXIning potensial salbiy oqibatlarini, masalan, anklav iqtisodiyotlar yoki cheklangan mahalliy aloqalarning rivojlanishini oldini olishga qaratilgan proaktiv qadamdir.

Umuman olganda, "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonunning yangi tahriri O'zbekistonda investitsiya faoliyatini strategik jihatdan yangi bosqichga olib chiqish, investorlar ishonchini oshirish va "O'zbekiston-2030" Strategiyasining asosiy maqsadlarini amalga oshirishga hissa qo'shishga qaratilgan.

O'zbekiston iqtisodiyotiga jalb qilinayotgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TXI) hajmi mamlakatning investitsion jozibadorligi va amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar samaradorligining muhim ko'rsatkichidir. So'nggi o'n yillikda (2014-2024-yy.) TXI oqimlarida sezilarli o'zgarishlar kuzatildi.

Yillik TXI oqimlarining AQSh dollaridagi hajmi va ularning yalpi ichki mahsulotdagi (YalM) ulushi tahlili shuni ko'rsatadiki, 2018-yilgacha bo'lgan davrda nisbatan pastroq ko'rsatkichlar qayd etilgan bo'lsa (masalan, 2018-yilda 624.69 million AQSh dollari), keyingi yillarda, ayniqsa 2019-yildan boshlab, TXI hajmining sezilarli darajada o'sishi kuzatilgan. Masalan, 2019 yilda TXI hajmi 2.32 milliard AQSh dollarini, 2022-yilda 2.65 milliard AQSh dollarini (boshqa ma'lumotlarga ko'ra 2.7 milliard dollar) va 2023 yilda esa biroz pasayish bilan 2.14 milliard AQSh dollarini (boshqa ma'lumotlarga ko'ra 2.2 milliard dollar) tashkil etdi. O'zbekiston Markaziy bankining ma'lumotlariga ko'ra, 2024-yilda sof TXI oqimi 2.8 milliard AQSh dollariga yetib, YalMning 2.4%ini tashkil etdi. Bu ko'rsatkichlar mamlakatda investitsion muhitni yaxshilash borasida amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning ma'lum darajada samara berayotganidan dalolat beradi. 2024 yilning birinchi choragida

asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning-umumiy hajmi 107.1 trillion so'mni tashkil etib, 2023-yilning mos davriga nisbatan 174.5%ga o'sgan, bunda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 258%ga o'sgan.

Choraklik ma'lumotlar TXI oqimlaridagi qisqa muddatli tebranishlarni kuzatish imkonini beradi. Masalan, 2024-yilning birinchi choragida o'zlashtirilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi 33.3 trillion so'mni tashkil etib, umumiy investitsiyalardagi ulushi 2023-yilning mos davriga nisbatan 10.1 foiz punktga oshib, 31.1%ga yetgan. Boshqa bir manbaga ko'ra, 2025-yilning birinchi choragida asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi 120.4 trillion so'mni, shundan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kreditlar ulushi 71%ni tashkil etgan. Bu kabi choraklik ma'lumotlar TXI oqimlarining dinamik xususiyatga ega ekanligini va ularga turli ichki va tashqi omillar ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Jadval 1. O'zbekistonga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi

Yil	TXI hajmi(mlrd. AQSh dollari)	TXI ning YalMdagi ulushi(%)	Izoh (Markaziy bank bo'yicha)
2014	0.81	1.00	—
2015	1.04	1.21	—
2016	1.66	1.93	—
2017	1.80	2.90	—
2018	0.62	1.18	—
2019	2.32	3.84	—
2020	1.73	2.87	2.6%
2021	2.28	3.28	2.9%
2022	2.65	3.27	2.9%
2023	2.14	2.36	2.1%
2024	2.80	2.40	—

Ushbu jadval o'n yillik davrdagi TXI dinamikasini aniq ko'rsatib, investitsion muhitdagi o'zgarishlar va islohotlarning ta'sirini vizual tarzda baholash imkonini beradi. YalMdagi ulush esa TXIning iqtisodiyotdagi nisbiy ahamiyatini ochib beradi.

O'zbekistonga jalb qilinayotgan TXIning geografik va tarmoq tarkibi mamlakatning tashqi iqtisodiy aloqalari yo'nalishlarini, investitsion siyosatining ustuvorliklarini hamda iqtisodiyotning tarkibiy o'zgarishlarini aks ettiradi.

So'nggi yillarda O'zbekiston iqtisodiyotiga eng ko'p investitsiya kiritayotgan mamlakatlar qatorida Xitoy va Rossiya Federatsiyasi barqaror o'rin egallab kelmoqda. Masalan, 2022 yilda Rossiyaning ulushi 20.3%ni, Xitoyniki esa 16.4%ni tashkil etgan bo'lsa, 2023 yilda Xitoy 25.6% ulush bilan birinchi o'ringa chiqdi, Rossiyaning ulushi esa 13.4% bo'ldi. 2024 yilning birinchi choragida ham Xitoy (23%) va Rossiya (13.8%) yetakchilikni saqlab qoldi. Turkiya ham an'anaviy ravishda yirik investorlardan biri bo'lib, uning ulushi 2022 yilda 10.1%, 2024 yil birinchi choragida esa 8.5%ni tashkil etdi. Shuningdek, Saudiya Arabistoni, BAA va Germaniya kabi davlatlar ham O'zbekiston iqtisodiyotiga faol sarmoya kiritmoqda. Investor mamlakatlar tarkibining bunday shakllanishi O'zbekistonning ushbu davlatlar bilan mustahkam geo-iqtisodiy aloqalaridan dalolat beradi. Bu barqaror TXI manbasini ta'minlasa-da, ayni paytda ushbu mamlakatlardagi geosiyosiy o'zgarishlarga nisbatan ma'lum darajada iqtisodiy bog'liqlik va zaiflikni ham yuzaga keltirishi mumkin. Hukumatning savdo va investitsiya sheriklarini diversifikatsiya qilishga urinayotgani ushbu xatarni tan olish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik uchun strategik zarurat ekanligini ko'rsatadi.

Jadval 2. O'zbekistonga TXI ning asosiy investor mamlakatlar bo'yicha taqsimlanishi (ulush, %)

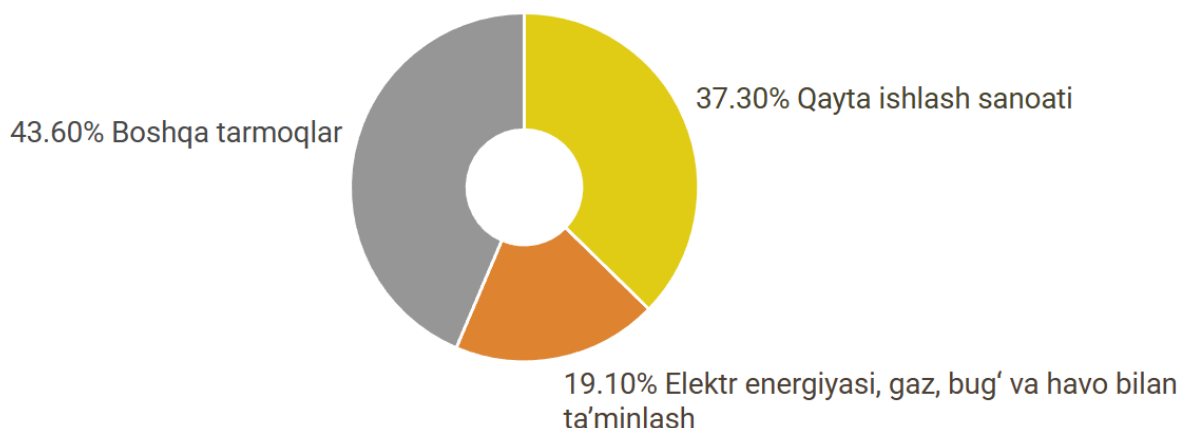
Investor mamlakat	2022 yil	2023 yil	2024 yil I chorak
Xitoy	16.4%	25.6%	23.0%
Rossiya	20.3%	13.4%	13.8%
Turkiya	10.1%	6.4%	8.5%
Saudiya Arabistoni	6.0%	7.9%	7.2%
Germaniya	6.0%	4.3%	3.8%
Birlashgan Arab Amirliklari (BAA)	—	5.8%	4.8%
AQSh	3.8%	—	—

TXIning tarmoqlar bo'yicha taqsimlanishida ham o'zgarishlar kuzatilmoqda. Agar avvalroq, masalan 2014-yilda, neft va gaz sektori TXIning asosiy qismini (64.8%) jalb qilgan bo'lsa, so'nggi yillarda qayta ishlash sanoati, energetika (ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya manbalari), konchilik, kimyo sanoati va avtomobilsozlik kabi tarmoqlarga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi ortib bormoqda. 2024-yilning birinchi choragida xorijiy investitsiyalar va kreditlarning eng katta qismi qayta ishlash sanoatiga (37.3%) hamda elektr va gaz ta'minoti sohasiga (19.1%) to'g'ri keldi. BMTning 2024 yilgi hisobotiga ko'ra, TXI o'sishining to'rtidan uch qismi transport, tabiiy resurslar va energetika hissasiga to'g'ri kelgan. Investitsiya, sanoat va savdo vazirligi ma'lumotlariga ko'ra, energetika, metallurgiya va kimyo sanoati TXI uchun asosiy tarmoqlar bo'lib qolmoqda, shu bilan birga, hukumat avtomobilsozlik va qayta tiklanuvchi energiya kabi yangi sohalarga ham investitsiyalarni jalb qilishni kengaytirmoqda. 2022-yilda TXI loyihalari soni bo'yicha avtomobilsozlik, kimyo, farmatsevtika, oziq-ovqat, logistika, qurilish, metallurgiya, iste'mol tovarlari, aloqa, IT, turizm, qayta tiklanuvchi energetika, ko'mir, neft va gaz, sog'liqni saqlash, ta'lim kabi sohalarda yetakchilik qilgan. TXI ning tarmoqlar bo'yicha taqsimotidagi bu o'zgarishlar shunchaki bozor tomonidan boshqariladigan evolyutsiya emas. Bu hukumatning "O'zbekiston-2030" kabi strategiyalarda belgilangan iqtisodiy diversifikatsiya va qiymat zanjirida yuqoriga ko'tarilishga qaratilgan maqsadli sanoat siyosati va rag'batlantirish choralarining (masalan, IT, qayta tiklanuvchi energiya, to'qimachilik klasterlari) yaqqol ta'sirini ko'rsatadi. Ushbu yangi sohalarga TXI ni jalb qilish muvaffaqiyati ushbu strategik siyosiy aralashuvlarning samaradorligining yetakchi ko'rsatkichidir.

O'zbekistonda xorijiy investitsiyalar va kreditlarning iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha taqsimlanishi (2024 yil I chorak, %)

O'zbekistonda xorijiy investitsiyalar va kreditlarning tarmoqlar bo'yicha taqsimlanishi (2024 yil I chorak)

1-rasm

Izoh: Ushbu diagramma 2024 yilning birinchi choragidagi asosiy kapitalga o'zlashtirilgan jami xorijiy investitsiya va kreditlar tarkibini ko'rsatadi.

O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan XIKlar sonining dinamikasi mamlakat investitsion muhitining jozibadorligi va xorijiy investorlarning faollik darajasini aks ettiruvchi muhim ko'rsatkichdir. So'nggi yillarda bu borada ijobiy tendensiyalar kuzatilmoqda. Agar 2016-yilda mamlakatda 4,804 ta XIK faoliyat yuritgan bo'lsa, 2024-yil 1 fevral holatiga ko'ra ularning soni 14,199 taga, 2025-yil 1-may holatiga ko'ra esa 16,007 taga yetgan. Bu XIKlar sonining sezilarli darajada o'sganidan dalolat beradi.

XIKlarning investor mamlakatlar bo'yicha taqsimlanishiga nazar tashlasak, 2023 yil noyabr holatiga ko'ra, eng ko'p XIK Rossiya (2,854 ta, 21.9%), Xitoy (2,028 ta, 15.6%) va Turkiya (1,767 ta, 13.6%) investorlari ishtirokida tashkil etilgan. Bu TXI hajmi bo'yicha yetakchi mamlakatlar bilan mos keladi va ushbu davlatlar bilan nafaqat yirik loyihalar, balki ko'plab kichik va o'rta korxonalar darajasida ham hamkorlik rivojlanayotganini ko'rsatadi.

Tarmoqlar kesimida esa, 2023 yil noyabr holatiga ko'ra, eng ko'p XIK savdo (4,327 ta, 33.2%) va sanoat (3,261 ta, 25.0%) sohaslarida faoliyat yuritgan. 2025 yil may holatiga ko'ra ham tijorat (savdo) sohasida 5,791 ta, ishlab chiqarish sohasida esa 3,341 ta XIK mavjudligi qayd etilgan. Bu O'zbekiston bozorining iste'mol va sanoat mahsulotlariga bo'lgan talabi yuqoriligi hamda ushbu sohalarda xorijiy investorlar uchun jozibador imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi.

Jadval-3. O'zbekistonda faoliyat ko'rsatayotgan XIKlarning investor mamlakatlar va tarmoqlar kesimida taqsimlanishi

Ko'rsatkich (Indicator)	XIKlar soni (Number of FIEs)	Umumiy sondagi ulushi (%) (Share in total, %)
Rossiya (Russia)	2,854	21.9%
Xitoy (China)	2,028	15.6%
Turkiya (Turkey)	1,767	13.6%
Qozog'iston (Kazakhstan)	962	7.4%
Janubiy Koreya (South Korea)	709	5.4%
Boshqa mamlakatlar (Other countries)	4,699	36.1%

XIKlarning tashkiliy-huquqiy shakllari bo'yicha ham muhim o'zgarishlar yuz bergan. Agar o'tgan asrning 90-yillarida va 2000-yillarning boshlarida qo'shma korxonalar (QK) asosiy va keyinchalik ustun shakl bo'lgan bo'lsa (2001 yilda 95.4%, 2015 yilda 58.7%), 2016 yildan boshlangan keng ko'lamli tarkibiy islohotlar, rivojlanish dasturlari va investitsion muhitning sezilarli yaxshilanishi xorijiy investorlarning ishonchini oshirdi. Natijada, 2020 yildan boshlab O'zbekistonda to'liq xorijiy kapitalga ega korxonalar (XK) soni qo'shma korxonalar sonidan oshib ketdi. 2023-yil noyabr holatiga ko'ra, XKlar umumiy XIKlarning 63%ini, 2024-yil boshida esa 71.51%ini tashkil etgan. 2025 yil may oyiga kelib esa XKlar (xorijiy korxonalar) ulushi taxminan 75%ga yetgan (11,964 XK va 4,043 QK). QKlardan XKlarga o'tish tendensiyasi investor ishonchining ortganini va O'zbekistondagi investitsion muhitning yetuklashayotganini ko'rsatuvchi kuchli signaldir. XKlar odatda xorijiy investor uchun kattaroq majburiyat va riskni anglatadi, chunki ular to'liq mulkchilik va nazoratni o'z zimmasiga oladi. Bu esa investorlarning O'zbek bozorida risklarni kamroq va bashorat qilish imkoniyatini yuqoriroq deb bilishini, buning sababi esa davom etayotgan islohotlar va huquqiy himoyaning yaxshilanishi ekanligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasida xorijiy investitsiya ishtirokidagi korxonalarni (XIK) moliyalashtirish tizimini takomillashtirish mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va uning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir. So'nggi yillarda amalga oshirilgan keng ko'lamli islohotlar, jumladan, "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonunning yangi tahririning qabul qilinishi, valyuta bozorining liberallashtirilishi va investorlar uchun huquqiy kafolatlarning kuchaytirilishi bu borada ijobiy natijalar bermoqda. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (TXI) oqimi va XIKlar soni barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, bu investorlarning O'zbekiston bozoriga bo'lgan ishonchi ortib borayotganidan dalolat beradi. Xususan, XIK maqomini olish uchun xorijiy investor ulushining 10%gacha pasaytirilishi va ustav kapitalining minimal miqdorining nisbatan pastligi kichik va o'rta xorijiy investorlarni jalb qilish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratmoqda. Shuningdek, qo'shma korxonalardan ko'ra to'liq xorijiy kapitalga ega korxonalar ulushining ortishi ham investitsion muhitning yetuklashayotganini ko'rsatadi.

Biroq, XIKlarni moliyalashtirish sohasida bir qator muammolar saqlanib qolmoqda. Bularga, avvalo, moliyaviy resurslarga, xususan, bank kreditlariga kirishdagi qiyinchiliklar (yuqori foiz stavkalari, qattiq garov talablari), bank tizimining yetarli darajada rivojlanmaganligi, davlat banklarining ustunligi va raqobatning pastligi kiradi. Valyuta operatsiyalari bilan bog'liq ayrim amaliy qiyinchiliklar, qonunchilikdagi o'zgaruvchanlik, byurokratik to'siqlar va korrupsiya idroklari ham investorlar uchun to'siq bo'lishi mumkin. Qonuniy (de-yure) yaxshilanishlar va amaliy (de-fakto) ijro o'rtasidagi tafovut ham investor ishonchiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- Abdukirimov A.A., Ravshanov A.R., To'laganov B. kabi iqtisodchi olimlarning O'zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilishga bag'ishlangan ilmiy maqola va monografiyalari.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida" (2017-yil 7-fevral, PF-4947-son).

3. Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risidagi qonunning yangi tahriri <https://gov.uz/miit/news/view/33970>
4. Yangi O'zbekiston: Katta imkoniyatlarga ega yurt – Invest.gov.uz https://invest.miit.uz/uploads/new-uzbekistan-presentation_dec_2024-1.pdf
5. O'zbekiston Respublikasida xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar <https://europeanscience.org/index.php/2/article/download/987/955/1919>
6. 2024-yilning 1-choragida O'zbekistonda asosiy kapitalga investitsiyalar – INVEXI <https://invexi.org/uz/press/capital-investments-in-uzbekistan-for-the-1st-quarter-of-2024-reached-107-1-trillion-soums/>
7. 2022-yilda O'zbekistonga eng ko'p investitsiya kiritgan davlatlar <https://qalampir.uz/uz/news/2022-yilda-uzbekistonga-eng-kup-k-aysi-davlat-investitsiya-kiritgan-77532>
8. The Law on Investments and Investment Activity – UNCTAD <https://investmentpolicy.unctad.org/investment-laws/laws/328/uzbekistan-the-law-on-investments-and-investment-activity>
9. Joint Venture Company in Uzbekistan – Lexpert <https://lexpert.uz/en/opening-joint-venture-company-in-uzbekistan-nopening-joint-venture-company-in-uzbekistan/>
10. Foreign Direct Investment in Uzbekistan (Macrotrends) <https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/uzb/uzbekistan/foreign-direct-investment>
11. Annual Balance of Payments Report – Central Bank of Uzbekistan https://cbu.uz/upload/medialibrary/c03/ps1wvqf-3ba03bcpbc7iy15eamyplt0in/eng_BOP_IIP_ED_2024Q4.pdf
12. 2024 Investment Climate Statement – U.S. Department of State <https://preview.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/uzbekistan/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>